

Jaarverslag 2022

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Leeswijzer	4
1. Visie en missie.....	5
2. Organisatie en bedrijfsvoering	12
3. Financiën.....	17
4. Verantwoording.....	20

Voorwoord

Het was een gedenkwaardig jaar, 2022. Niet alleen vierden we het 50-jarig bestaan van de Friese Milieufederatie, maar het was ook het jaar waarin we na alle Corona-beperkingen weer in volle inspanning werkten aan een mooi en duurzaam Fryslân. In dit jaarverslag geven we een overzicht van de verschillende activiteiten.

In het jubileumjaar keken we vooral vooruit. Onze speciale klimaatgedeputeerde Ymkje Ypma ging in gesprek met burgers en organisaties, verzamelde ideeën en bracht kansen in kaart en raakte onder de indruk van alle duurzaamheidsinitiatieven die in Fryslân leven. Haar bevindingen zijn vastgelegd in *De Friese Toekomstagenda* die tijdens de slotmanifestatie van het jubileum op 14 december in Oosterwolde is gepresenteerd. Met veel relaties van de FMF, vertegenwoordigers van de *Mienskip* en een aantal oudgedienden keken we naar de niet geringe uitdagingen die voor ons liggen.

De stikstofdiscussie liet ook Fryslân en de FMF niet onberoerd. We prijzen ons gelukkig dat we kunnen bogen op projecten als *Valuta voor Veen*, *Blijvend Grasland*, *Boeren in Balans met het Veen*, *Vitale Friese Bodem*, *Grutto Aanvalsplan* en *Natuer mei de Mienskip*. Hierin werken wij samen met boeren die natuur als een kans en als onderdeel van het bedrijfsmodel zien. Directeur Hans van der Werff en projectleider Monique Plantinga hielden in de Friese dagbladen dan ook een vurig pleidooi om de boeren ruim baan te geven en te helpen met de omschakeling naar een economisch gezonde natuurinclusieve landbouw.

Natuurlijk waren er vorig jaar ook wat zorgen. De provincie zette bezuinigingen voor natuur- en milieuorganisaties op de agenda en het bleek moeilijk te zijn om de vacatures op het bureau van de FMF te vervullen. Niettemin kan de FMF nog steeds rekenen op zeer gemotiveerde medewerkers en vrijwilligers die zich dagelijks inzetten om die zo gewenste duurzame toekomst van Fryslân voor toekomstige generaties te bewerkstelligen.

Hans Revier

Voorzitter Friese Milieu Federatie

Leeswijzer

Dit jaarverslag bevat het inhoudelijke verslag van de activiteiten die we in 2022 hebben uitgevoerd. Tevens bevat het informatie over onze organisatie en een samenvatting van het financiële verslag van 2022. In onze jaarrekening leest u meer over de financiële verantwoording van de FMF over het jaar 2022.

We werken aan drie opgaven: het herstel van de biodiversiteit, het tegengaan van klimaatverandering en het behoud en ontwikkeling van de (omgevings-)kwaliteiten van Fryslân. Deze opgaven komen terug in onze zes thema's: Klimaat en Energie, Biodiversiteit en Natuur, Omgevingskwaliteit, Landbouw en Voedsel, Duurzaam Leven/Circulaire economie en Netwerk en Participatie. Meer informatie over onze toekomstvisie is te vinden in onze uitgave: "Samen werken aan een duurzaam Fryslân". Ons jaarverslag en onze jaarrekening kunnen via onze website worden gedownload.

1. Visie en missie

Onze missie

Wij werken al meer dan 45 jaar aan een mooie en duurzame provincie: een rijke biodiversiteit, een mooi landschap en een gezonde leefomgeving voor mens, plant en dier. We zetten ons met hart en ziel in voor een duurzame ontwikkeling van de provincie Fryslân. Dit is onze missie en daar willen we de komende jaren hard aan blijven werken.

Als intermediaire organisatie slaan we bruggen tussen onze aangesloten organisaties, de Friese overheden, bedrijven en de Friese burger. In totaal vertegenwoordigen we 41 aangesloten organisaties en via deze organisaties meer dan 95.000 Friezen. Wij zijn een agenda-zettende, proactieve netwerkorganisatie met de voeten in de Friese samenleving en met een landelijk dekkend netwerk van Natuur en Milieufederaties. Daarmee kunnen we schakelen tussen lokale en landelijke thema's en creëren we impact.

Visie

Voor een duurzaam bestaan van mens en natuur zijn er op de middellange termijn drie grote opgaven in Fryslân:

1. De neergang van de biodiversiteit te stoppen en te komen tot herstel.
2. Het tegengaan van klimaatverandering en de gevolgen hiervan.
3. Het behoud en ontwikkeling van de (omgevings)kwaliteiten van Fryslân.

Om deze opgaven te voltooien zijn fundamentele keuzes nodig, die leiden tot een wezenlijke transitie in de samenleving. De FMF wil aanjager zijn van deze transitie en ziet het als haar taak om hiervoor draagvlak en een gevoel van urgentie te creëren met en voor al onze samenwerkingspartners. Wij vertalen onze ambitie in concreet handelingsperspectief waarbij we zoveel mogelijk impact realiseren. We steken in op die activiteiten waarmee we het verschil kunnen maken. Dit doen we zoveel mogelijk vanuit de netwerkgedachte: samen met burgers, maatschappelijke organisaties, bedrijven en overheden. Waarbij we samenwerken om de opgave te realiseren en impact creëren.

Thema's 2022

Onze opgaven terug in onze 6 thema's/projecten:

1. Klimaat en Energie
2. Biodiversiteit en Natuur
3. Omgevingskwaliteit
4. Landbouw en Voedsel
5. Duurzaam Leven/ Circulaire Economie
6. Netwerk en Participatie

Hieronder staat de verantwoording per thema voor het jaar 2022 (op hoofdlijnen).

Klimaat en energie

Het (transitie)thema is gericht op het aanjagen en ontwikkelen van initiatieven die zich bezighouden met energieopwekking en energiebesparing. We kijken daarbij niet alleen naar de opbrengst in termen van Petajoules maar gaan steeds meer sturen op het terugdringen van de CO₂-uitstoot. Een belangrijk aandachtspunt is dat er een goede balans is tussen energieopwekking en de landschappelijke inpassing en de impact op de Friese biodiversiteit.

In 2022 hebben we een verkenning naar een natuurinclusieve energietuin opgeleverd en hebben we de training “energieboswachters” uitgevoerd. In totaal 18 mensen hebben hieraan meegedaan. We hebben ingezet op de uitvoering van de Regionale Energiestrategie (RES) waarbij we vooral “natuurinclusieve energietransitie” hebben geagendeerd. Via een groenlunch en een kennissessie hebben we de opgedane kennis gedeeld. In 2022 is voor de 2^e keer de CO₂ wijzer gepubliceerd. Het PlatformCO₂Neutraal is in 2022 volop in bedrijf geweest, waarbij 1.798 CO₂ certificaten zijn verkocht.

Activiteit 2022:	Output 2022:	Effect:	Impact:
Monitoring jaarlijks voortgang CO ₂ reductie	CO ₂ Monitor Fryslân	Burgers, Bedrijven, Overheden hebben een toegenomen bewustzijn (Sense of Urgency) en handelingsperspectief	Er is een substantieel lagere CO ₂ -uitstoot
Uitvoeren Publiekscampagne	Uitvoeringsagenda Regionale Energie Strategie		Aandeel duurzame energieopwekking en energiebesparing is fors gegroeid
Uitvoeren Regionale Energie Strategie natuur en landschap	Verkenning voor een potentiële locatie natuurinclusieve energieopwekking	Voortgang emissiereductie wordt gemonitord en gemeenten en provincie passen hun aanpak indien nodig aan	Er is draagvlak voor de energietransitie, projecten worden gemakkelijker en sneller gerealiseerd
Ontwikkelen van innovatie- en pilotprojecten	Voorstel Ondersteuningsstructuur lokale initiatieven	Draagvlak van aangesloten organisaties voor RES	
Ondersteunen van stakeholders bij uitvoering van projecten	18 energieboswachters	Energiegemeenschappen zijn eigenaar van hernieuwbare opwek, hebben een actieve marktrol en benutten	Duurzame energie is zorgvuldig ingepast in het landschap met aandacht voor
Ontwikkelen van projecten	1 aanpassing methodieken SNK + 2 projectplannen VvV 1 Groenlunch		

Biodiversiteit en natuur

De inzet van de FMF is erop gericht om de biodiversiteits initiatieven te helpen: wij verbinden partijen en komen zelf met voorstellen. Dit doen we onder meer in het kader van het biodiversiteitsherstelprogramma, platform biodiversiteit, Natuer mei de mienskip/Tsjoch op! en Plan Boom. Ook agenderen wij het onderwerp bij gemeenten en bedrijven.

In 2022 is voor Natuur mei de Mienskip: een uitvoeringsorganisatie op- en ingericht om de realisatie van het NNN te versnellen. Er is een platform ingericht voor burgers en overheden die aan de slag gaan met natuur en biodiversiteit. De campagne "Wat zullen we nou beleven!" is voorbereid en wordt begin 2023 uitgerold. Voor de gemeenteraadsverkiezingen is een leaflet gemaakt om onder meer het belang van biodiversiteit onder de aandacht te brengen. Er is gestart met het planten van bomen in het kader van Plan Boom/Trees for All. Dit is een opstart naar het planten van veel meer bomen in 2023. Ook veel aandacht voor het onderwerp pesticiden en het terugdringen daarvan.

Activiteit:	Output:	Effect:	Impact:
Trekken van pilotprojecten NmdM	35.000 bomen geplant/bestemd. Financiering verkregen voor 92.000 bomen.	Bewustwording burger m.b.t. biodiversiteit is vergroot	Provincie breed herstel biodiversiteit
Uitvoeren van voorbeeldprojecten bedrijven en biodiversiteit	Nieuwe wijze van natuuraankoop en inrichting is vastgesteld.	Handelingsperspectief voor burger m.b.t. natuur	Herstel biodiversiteit op gronden van de overheden
Burgers stimuleren om met natuur aan de slag te gaan	Campagne "Doe het anders, stop met gif" uitgevoerd.	Bedrijven gaan aan de slag met natuur	Versnelling NNN
Ondersteunen van initiatieven biodiversiteitsherstelprogramma	Onderzoek verminderen van bestrijdingsmiddelen uitgevoerd	Er zijn meer bomen aangeplant	Hogere biodiversiteit, landschapsherstel en voor klimaatsherstel door aanplant bomen
Uitvoeren van Plan Boom en stimuleren burgers om zelf bomen te planten	Platform biodiversiteit is gereed.	Gronden van overheden herbergen een hogere biodiversiteit	Burgers zijn meer en actiever betrokken bij het herstel van de biodiversiteit
Bied een platform aan rond biodiversiteit met andere stakeholders	Er zijn met Natuurlijk Ferskaat 18 dorpen begeleid.		
Uitvoeren van een communicatiecampagne biodiversiteit	Landelijke groeifonds aanvraag bedrijventerreinen goedgekeurd. Campagne 'Wat zullen we nou beleven' is voorbereid		

Omgevingskwaliteit

De omgevingskwaliteit van Fryslân staat onder druk: woningbouw, energie en landbouw. Daardoor is het onbehagen van de Friezen over de achteruitgang van de kwaliteit van het landschap toegenomen. Het onderwerp "Landschapspijn" is nog steeds actueel. We constateren dat de druk op de ruimte steeds groter wordt. Steeds meer initiatieven willen een plek in vooral het buitengebied. Gedacht kan worden aan de energietransitie, natuur, woningbouw, maar ook de extensivering van de landbouw zal ruimte vragen. De vraag is hoe we dit allemaal kunnen combineren?

Wij hebben voor gemeenteraadsverkiezingen en ter voorbereiding op Provinciale en Wetterskipsverkiezingen input geleverd voor de diverse programma's. Daarbij hebben we het belang van het Fries landschap onder de aandacht gebracht. Ook hebben we een training Omgevingswet uitgevoerd. Er was daarvoor een brede belangstelling. Skjin Wetter, Nacht van de Nacht, Donkerte programma: wederom succesvolle activiteiten om inwoners van Fryslân te attenderen op het belang van een mooie omgeving.

Activiteit:	Output:	Effect:	Impact:
Coördinatie activiteiten Nacht van de Nacht	6 provinciale/Wetterskips adviezen/5 Gemeentelijke adviezen/25 Vragen burgers via vraagbaak	Het landschap is aantrekkelijker en gevarieerder geworden	Mooier en schoner Fries landschap
Uitwerking Platform donkerte Waddenkust	Cursus Omgevingswet met 20 deelnemers	Omgevingskwaliteit is onderdeel van gebiedsprocessen, beleidsplannen overheid	Draagvlak bij burgers voor Landschap neemt toe
Advisering provincie m.b.t. natuur, RO en veenweide	Advies uitgebracht voor programma's verkiezingen	Er is grote waardering bij inwoners van Fryslân voor kwaliteit Fries Landschap	
Implementatie Omgevingswet	Donkerte programma 4 nachttuinen gerealiseerd/ Ondernemersprogramma		
Ondersteuning burgers m.b.t. zwerfafval	4000 deelnemers aan SKJIN		
Input voor gemeenteraadsverkiezing en	Wetter 20 deelnemers aan groen RO netwerk 3000 deelnemers Nacht van de Nacht		

Landbouw en voedsel

In het provinciale Actieplan Landbouwagenda Toekomstbeeld Friese landbouw 2021 - 2030 staat aangegeven dat de provincie de ambitie heeft dat de Friese landbouw zich ontwikkelt van een vier- naar een vijfsterrenlandbouw. Deze vijfde ster staat voor natuurinclusieve kringlooplandbouw. Om dat te kunnen bereiken is het van belang dat boeren die gaan overstappen gegarandeerd een duurzaam verdien model krijgen, ook op de lange termijn.

In 2022 zijn we voortvarend verder gegaan met samen met (koploper)boeren verdienmodellen te ontwikkelen op het gebied van klimaat, energie, biodiversiteit, bodem en water en kortere ketens. We delen deze kennis met andere boeren en geïnteresseerden. Ook zijn we in 2022 bezig geweest met de uitrol van het Aanvalsplan Grutto in een aantal gebieden. We hebben een aantal SABE-projecten (Subsidiemodule Agrarische Bedrijfsadviesing en Educatie) uitgevoerd waarbij we concreet met boeren aan de gang gaan om de kwaliteit van de bodem te stimuleren. Met Dairy Campus onderzoeken we wat agroforestry betekent voor het verdienvermogen van een veehouderij. Voorbereidingen zijn in volle gang om te komen tot een provinciaal programma landelijk gebied. Daarvoor hebben we input geleverd.

Activiteit:	Output:	Effect:	Impact:
uitwerking stikstofaanpak, veenweideprogramma en landbouwagenda	Met 20 boeren om ecosysteemdiensten verdienmodellen toe te passen	Kennis bij boeren over impact biodiversiteit is vergroot	Toename van de biodiversiteit
Ondersteuning veenweidegebiedprocessen	3 publieksmomenten	De helft van de Friese veeboeren is natuurinclusief	Er worden minder broeikasgassen uitgestoten en meer CO2 vastgelegd
Ontwikkelen nieuwe verdienmodellen landbouw	1 position paper 1 ontwikkeling gebiedsproject Akkrumergoedland	Afstand boer – burger is verkleind	De lokale en regionale milieudruk van de landbouw is verlaagd m.b.t. Bestrijdingsmiddelen, watergebruik, N2 depositie en afname van vervoerskilometers
Opzetten en kennisdelen pilotprojecten agroforestry	Ecosysteemdienstenwijzer 7 adviezen voor kansgebieden Aanvalsplan Grutto	Integrale aanpak van problematieken in de landbouw (Biodiversiteit, klimaat, N2, Fosfaat, waterkwaliteit etc.)	Meer waardering van burgers voor de koploperboeren en de meerwaarde van hun producten
Ontwikkelen en uitvoeren campagne landbouw – burger	Bijeenkomsten Stikstofaanpak/Veenweide/BOF/Landbouwagenda/NIL	Samenwerking natuurorganisaties en landbouw is verbeterd	
Doorontwikkeling kennisplatform agroforestry/bodem	bijeenkomsten BOF/stikstof/landelijke bijeenkomsten regiegroep veenweide		

Circulaire economie, duurzaam leven

Het thema Duurzaam Leven en Circulaire Econome zet in op het benutten van de kansen om de transitie naar een duurzamere samenleving te versnellen. De insteek daarbij is om inwoners van Fryslân in beweging te brengen, uitgaande van een hoopvolle boodschap en met handelingsperspectief.

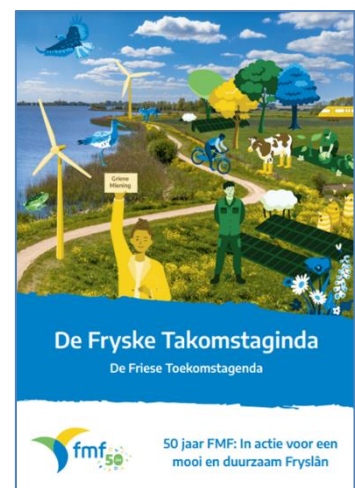
In 2022 hebben we deelgenomen aan De Karavaan nei de Takomst. Op 3 locaties werden duurzame projecten in Fryslân voor het voetlicht gebracht en mensen op ideeën gebracht over duurzaamheid. We zijn in 2022 volop bezig geweest met de verdere uitrol van de tool De ecologische voetafdruk. Deze zal in 2023 op verschillende plekken worden toegepast.

Activiteit:	Output:	Effect:	Impact:
Uitvoering campagne Duurzaam Leven	De Karavaan nei de Takomst	Bewustwording en handelingsperspectief Friese burger vergroot	Duurzamere Friese levensstijl
Toepassen tool om voetafdruk te meten	1 voorstel project middelbare scholieren	Inwoners delen spullen en diensten	Grondstoffen worden efficiënter benut
Oprichten Platform Servicepunt Circulair	Plan van aanpak project verduurzaming (medewerkers) GGZ Fryslan	Burgers kiezen bewust voor duurzamere levensstijl	Duurzamere Friese economie
	Platform Servicepunt functioneert.	Lagere ecologische footprint Friese burger	Groen Herstel - minder druk op natuur en milieu
	Meting Friese Voetafdruk Piter Jelles.		Toegenomen eigenaarschap Friese huishoudens en dorpen op verduurzaming

Netwerk en participatie

Onze rol is erop gericht de initiatieven en (lokale) groepen te faciliteren, spreekbuis te zijn namens hen en agenda zettend bezig zijn. Onze ambitie is het aantal aangesloten organisaties en samenwerkingsverbanden te laten groeien. Wij zetten in op de binding met de Friese burger via onze communities en nieuwe samenwerkingsvormen zoals de denktank Duurzame Denkers.

Wij hebben op een groot aantal punten gezamenlijke standpunten ingenomen namens de natuur en milieubeweging in Fryslân, onder meer als het gaat om weidevogelbeleid, grondbeleid. Hebben ook in diverse adviescommissies deelgenomen onder meer de PCLG, Olterterp overleg en Bestjoerlik Oerlis Feangreide (BOF). Het jaar 2022 stond in het teken van het jubileum van de FMF: 50 jaar. Gedurende het gehele jaar hebben we hiervoor aandacht gevraagd. Via discussiebijeenkomsten en de inzet van onze klimaatgedeputeerde Ymkje Ypma zijn we gekomen tot een Toekomstagenda van Fryslân. Deze is eind 2022 gepresenteerd in Oosterwolde.

Activiteit:	Output:	Effect:	Impact:
<p>Spreken namens aangesloten organisaties</p>	<p>6 Griene Oerlissen</p>	<p>1 geluid vanuit natuur en milieu</p>	<p>Slagkracht waardoor de duurzame transitie wordt versneld</p>
<p>Ondersteuning aangesloten organisaties en gebiedscommissies</p>	<p>10 bijeenkomsten PCLG, met adviezen over energie, bossenstrategie, waterbeheer.</p>	<p>De aangesloten organisaties opereren effectiever</p>	<p>Draagvlak bij burgers en maatschappelijke organisaties voor transitie is groot</p>
<p>Coördinatie input Provinciale Omgevingsvisies/veenweide/ PCLGF</p>	<p>1 bijeenkomst 2e kamerleden</p>	<p>Betrokkenheid burgers/aangesloten organisaties is vergroot</p>	<p>Er is geen versnippering van de diverse initiatieven en organisaties</p>
<p>Organisatie Griene Oerlissen, Groene Lunch, ledenbijeenkomsten</p>	<p>5 Groene Lunchlezing</p>	<p>Kennis bij aangesloten organisaties is vergroot</p>	<p>Er is geen versnippering van de diverse initiatieven en organisaties</p>
<p>Intensivering en vernieuwing</p>	<p>Vraagbaakfunctie: 75 vragen via info@fmf.frl gesteld en verwerkt.</p>	<p>4.100 nieuwsbrief abonnees</p>	<p>Er is geen versnippering van de diverse initiatieven en organisaties</p>
<p></p>	<p>Jubileumactiviteiten waaronder</p> <ul style="list-style-type: none"> - Klimaatgedeputeerde - 4 jubileumbijeenkomsten - Toekomstagenda - Biodiversiteitsevenement Giga Insecta 	<p></p>	<p></p>

2. Organisatie en bedrijfsvoering

Statutaire naam, rechtsvorm en vestigingsplaats

De Stichting Friese Milieu Federatie (FMF), gevestigd in Leeuwarden, is opgericht in 1972 onder de toenmalige naam "Friese Milieuraad". Deze naam is bij de statutenwijziging in 1992 gewijzigd in Stichting Friese Milieu Federatie. Op 8 februari 2006 heeft een eerste actualisatie van de statuten plaatsgevonden. Op 27 november 2015 heeft de meest recente actualisatie plaatsgevonden. De statuten zijn opgemaakt door notaris mr. D. Postma te Leeuwarden. De stichting is ingeschreven in het Handelsregister te Leeuwarden onder nummer S41000343.

Bestuur en directie

Het bestuur bestaat statutair uit ten minste vijf personen en wordt benoemd door de raad van toezicht. Het huidige bestuur bestaat uit zeven personen. De zittingsduur van een bestuurslid is vier jaar; bij periodiek aftreden is het bestuurslid tweemaal herbenoembaar. Het bestuur heeft bij directiestatuut last en volmacht verleend aan de directeur om namens het bestuur de dagelijkse leiding over de Stichting te voeren.

In 2022 kwam het bestuur vijfmaal bijeen, te weten op 16 februari, 28 maart, 9 mei, 4 oktober en 14 november. In maart 2023 werd als nieuw bestuurslid verwelkomd dhr. J.M. Revier in de functie van voorzitter. In de maand mei werd dhr. E.O. Folmer herbenoemd. In november wisselden de functies van dhr. J.D. Slager en J.J. van der Feen. Dhr. Van der Feen nam de functie van secretaris op zich.

Rooster van (her)benoeming

	benoemd	herbenoemd	
Dhr. J.M. Revier, voorzitter	mrt 2022		herbenoeming mrt 2026
Dhr. M.J. Hoekstra, penningmeester	nov 2019	juni 2020	herbenoeming juni 2024
Dhr. J.J. van der Feen, secretaris	juni 2021		herbenoeming juni 2025
Dhr. E.O. Folmer, bestuurslid	juni 2014	juni 2018/juni 2022	Einde zittingsperiode juni 2026
Dhr. E. Nutma, bestuurslid	okt 2015	nov 2019	herbenoeming nov 2023
Dhr. O. Postma, bestuurslid	juni 2021		herbenoeming juni 2025
Dhr. J.D. Slager, bestuurslid	nov 2013	nov 2017/nov 2021	Einde zittingsperiode nov 2025

Hoofd- en nevenfuncties van leden van het bestuur

Als hoofd- en nevenfuncties zijn door de volgende leden de volgende meldingen gedaan.

J.J. van der Feen

- Productmanager HanzePro – Hanzehogeschool Groningen

E.O. Folmer

- Bestuurslid van de Waddenvereniging, dossier kennis & wetenschap
- Eigenaar Ecospace, ecologisch onderzoek- en adviesbureau
- Medeoprichter en eigenaar Aeria
- Vrijwilliger bij KNRM Lemmer

M.J. Hoekstra

- Docent en onderzoeker aan de Thorbecke Academie, onderdeel van NHL Stenden Hogeschool

E. Nutma

- Directeur st. Welzijn het Bolwerk in Noardeast-Fryslân en Dantumadiel

J.D. Slager

- Senior-Planoloog bij Gemeente Steenwijkerland
- Voorzitter Stichting Jeugd Natuur Club

Raad van Toezicht

De raad van toezicht heeft als algemene taak het toezicht houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in de stichting alsmede het uitvoeren van die taken en bevoegdheden die in de statuten aan de raad van toezicht zijn opgedragen of toegekend. De leden worden benoemd voor een periode van drie jaar en zijn eenmaal onmiddellijk herbenoembaar voor een volgende termijn. De huidige raad van toezicht bestaat uit 9 leden.

De raad van toezicht heeft per 1 februari 2011 dhr. J.R. van der Werf benoemd als directeur.

In 2022 kwam de raad van toezicht driemaal bijeen, te weten op 28 maart, 23 mei en 28 november. In mei werden herbenoemd: Mw. J. van der Meer, mw. I. Groenendaal, dhr. W. de Jong, dhr. P.D.J. Steenhuizen en dhr. A.J. IJzerman.

Dhr. H. Jansen, dhr. R.F. Oosterbaan, dhr. D. Klijnstra en dhr. W. Voorthuijsen traden af in de maand mei.

Verwelkomd in de maand mei werden dhr. Th.C. van Gelder, dhr. O.P. Veldman. Dhr. B. van der Werf nam zitting in de maand november.

Rooster van (her)benoemen en aftreden

	benoemd	herbenoemd	herbenoeming	aftredend
Dhr. Th.C. van Gelder	mei 2022		mei 2025	
Mw. I. Groenendaal	juni 2019	mei 2022		mei 2025
Dhr. A.J. IJzerman	juni 2019	mei 2022		mei 2025
Dhr. W. de Jong	juni 2019	mei 2022		mei 2025

Mw. J. van der Meer	juni 2019	mei 2022		mei 2025
Dhr. P.D.J. Steenhuisen	juni 2019	mei 2022		mei 2025
Dhr. O.P. Veldman	mei 2022		mei 2025	
Dhr. B. van der Werf	nov 2022		mei 2025	

Hoofd- en nevenfuncties van leden van de raad van toezicht 31 december 2022

Als hoofd- en nevenfuncties zijn door de volgende leden de volgende meldingen gedaan.

A.J. IJzerman

- Bestuurslid vereniging Water Natuurlijk afd. Fryslân
- Bestuurslid Stichting Belvédère Oranjewoud (eigenaar historische uitzichttoren)
- Secretaris Stichting Beekdallandschap Koningsdiep | De Nije Boarn
- Secretaris Vereniging de Opsterlandse Groene Parels (eigenaren parken en bossen)
- Voorzitter Stichting Tointsje Leech (zelfvoorzienend leven rond vuurtoren Workum)
- Lid adviescommissie erfgoed/cultuurhistorie Vereniging It Fryske Gea
- Examinator/ gecommiteerde Gild Fryske Mouders
- Bestuurslid/ vice voorzitter Stichting tot Behoud van de Veluwe Sprengen en Beken
- Bestuurslid Kon. Ned. Bosbouwkundige vereniging

W. de Jong

- Bestuurder lid DB, DB en penningmeester BFVW
- Adviseur verduurzaming project MFC Piers Stee
- Directievoerder vakschool MBO Nimeto Utrecht
- Projectmanager/directievoerder recreatie projecten
- Adviseur diverse bouwprojecten

Mw. J. van der Meer- Kooistra

- Hoogleraar Financieel Management, Rijksuniversiteit Groningen
- Coördinator samenwerking tussen Faculteit Economie en Bedrijfskunde RUG en de Universiteit van Curaçao
- Voorzitter Examencommissie MSc Accountancy van de Universiteit van Curaçao
- Ambassadeur Postinitiële Controllersopleiding (EMFC) RUG
- Voorzitter Wetenschappelijke Raad EMFC Erasmus Universiteit Rotterdam
- Vicevoorzitter It Fryske Gea
- Bestuurslid Hedwig Carolina Stichting

O.P. Veldman (Obe)

- Vestigingsdirecteur Justitieel Complex Zaanstad
- Voorzitter Sportvisserij Friesland

Bureaumedewerkers

Medewerkers in dienst getreden

- Mw. T. de Grootte, per 1 maart 2022
- Mw. A. Postma, per 1 april 2022
- Mw. P. Kruiper, per 1 september 2022
- Mw. S. Bekkema, per 1 oktober 2021
- Mw. M. van der Hoek, per 1 december 2021

Medewerkers uit dienst

- Mw. F. Hernamdt, per 1 februari 2022
- Mw. R. Dantuma, per 1 april 2022
- Dhr. A.R. de Vries, per 1 juni 2022
- Mw. M. van der Hoek, per 1 december 2022

Per 31 december 2022 waren de volgende medewerkers in dienst

- Mw. M. Antoine, secretaresse
- Mw. S. Bekkema, thematrekker Klimaat en Energie
- Mw. T. de Grootte, projectmedewerker
- Mw. W. Koehoorn-Elzinga, hoofd bedrijfsvoering
- Mw. P.J.S. Kruiper, thematrekker Biodiversiteit en Natuur
- Mw. M. Plantinga, projectleider Circulaire Economie
- Mw. A. Postma, communicatie- en projectmedewerker
- Mw. J. Postma, projectleider
- Dhr. J.D. van der Schaaf, projectmedewerker
- Dhr. drs. J.R. van der Werf, directeur

Per saldo is het aantal fte iets gedaald ten opzicht van jaar 2021. Van 10,01 naar 9,07. De verdeling man/vrouw was voor alle medewerkers in 2022 21% man en 79% vrouw. Het verzuim in 2022 is 7,34% en daarmee gestegen ten opzichte van 2021 (4,14%). Dit kwam grotendeels door twee langdurige ziektegevallen in de organisatie, mede ten gevolge van Corona. Wat betreft de scholing van medewerkers zijn hun wensen en de wensen van de organisatie vastgelegd in hun persoonlijke ontwikkelingsplannen. In 2022 heeft een aantal medewerkers de cursus Projectmatig werken gevolgd. Door vrijval van het loopbaanbudget van eerdere jaren en het uit dienst gaan van medewerkers vloeide een deel van het opgebouwde loopbaanbudget terug naar de reserves. Ook hebben er een aantal teamsessies plaatsgevonden, vooral gericht op teambuilding. In 2022 stapten we over naar Microsoft Office 365, ook daar werd een korte training voor verzorgd.

Besloten werd om de personeelsvertegenwoordiging op te heffen, daarvoor in de plaats zullen er in de toekomst tweemaal per jaar personeelsvergaderingen plaats gaan vinden.

Integriteit

De FMF kent een integriteitsbeleid dat gezamenlijk met alle landelijke milieufederaties is opgesteld en toegespitst is op de FMF. Het beleid is vastgesteld door het bestuur. Het geeft inzicht in de wijze waarop de verantwoording voor het integriteitsbeleid is belegd.

Standaard ontvangen medewerkers die in dienst treden bij de FMF een te ondertekenen gedragscode integriteit met een expliciete beschrijving van de normen en waarden van de FMF. De FMF heeft een meldpunt waar schendingen veilig en vertrouwelijk door iedereen kunnen worden gemeld. Er zijn in 2022 geen meldingen binnen gekomen over ongewenste omgangsvormen en integriteit. In een teamoverleg is het onderwerp integriteit aan de orde geweest, afgesproken is om in 2023 een sessie integriteit onder begeleiding van een extern deskundige te organiseren.

Bezoldiging en vergoedingenbeleid

De Friese Milieu Federatie volgt voor de bureaumedewerkers de arbeidsvoorwaarden die zijn opgesteld in de cao Sociaal Werk. De bestuurders van Stichting Friese Milieu Federatie ontvangen vacatiegelden voor hun werkzaamheden. Bij de bepaling van het bezoldigingsbeleid en het vaststellen van de beloning volgt de FMF de Regeling beloning directeuren van goede doelen organisaties. De regeling geeft aan de hand van zwaartecriteria een maximumnorm voor het jaarinkomen. De weging van de bezoldiging van de directie is in 2022 uitgevoerd door het bestuur en wordt in de jaarrekening gespecificeerd.

Vrijwilligersbeleid

De Friese Milieu Federatie heeft contacten met verschillende soorten vrijwilligers:

1. de leden van de aangesloten organisaties en andere organisaties, die zich vrijwillig inzetten voor het behoud van natuur, milieu, landschap en duurzaamheid in Fryslân;
2. personen, die zich incidenteel en belangeloos inzetten voor bepaalde activiteiten van de Friese Milieu Federatie;
3. onbezoldigde medewerkers van het kantoor van de Friese Milieu Federatie.

In 2022 zijn er twee vrijwilligersovereenkomsten gesloten, deze vrijwilligers waren actief ten behoeve van het bureau.

3. Financiën

De Friese Milieu Federatie is een stichting zonder winstoogmerk. Provincie Fryslân en de Nationale Postcode Loterij zijn de grootste geldverstrekkers. De besteding van de inkomsten wordt inhoudelijk verantwoord in het jaarverslag en financieel in de jaarrekening 2022.

Resultaat 2022

Jaar 2022 was een bijzonder jaar omdat we enerzijds het 50-jarig jubileum mochten vieren maar anderzijds omdat we te maken kregen met een hoog personeelsverloop en een onrustige arbeidsmarkt. Toch werd het verlies beperkt, het jaar werd afgesloten met een financiële min van € 1.342,-. De totale omzet kwam uit op een bedrag van € 1.348.131. De FMF is een financieel gezonde organisatie. Projectontwikkeling en acquisitie blijven belangrijk omdat zij haar begroting slechts voor een deel kan dekken met bijdragen van Provincie Fryslân en Nationale Postcode Loterij. Het is de uitdaging om te zorgen voor een goede financiële dekking passend bij een netwerkorganisatie.

Beleid reserves

Het beleid ten aanzien van de reserves is opgenomen in de notitie “Beleid Reserves” en vertaald naar de jaarrekening. Dit beleid is in 2020 aangescherpt. De Friese Milieu Federatie beschikt over een continuïteitsreserve. Deze dient als buffer voor het opvangen van tegenvallers en om de continuïteit van de stichting te waarborgen. Daarnaast beschikt de Friese Milieu Federatie over een bestemmingsreserve personeelsverplichtingen. Deze reserve kan, indien nodig, tevens worden aangewend om de continuïteit van de Stichting te waarborgen. In jaar 2022 werd het tekort ten laste van de Continuïteitsreserve geboekt. Het streven blijft om binnen enkele jaren deze reserve naar het gewenste niveau te brengen.

Beleggingsbeleid

De Friese Milieu Federatie houdt al haar middelen liquide aan in rekening-courant of rendement rekening. De Friese Milieu Federatie belegt geen middelen in effecten, onroerend goed of andere wijze. Eerder hebben studenten van de Thorbecke academie onderzoek gedaan naar het vermogensbeheer van soortgelijke organisaties. Het bestuur is in december 2022 bijeen geweest om in een breder verband te praten over verschillende scenario's. In 2023 komt dit tot verdere uitwerking.

Risicomanagement

De risico's zijn geïnventariseerd en deze inventarisatie zal waar nodig worden bijgesteld aan de hand van externe ontwikkelingen. Voor risico's van normale bedrijfsprocessen zijn waar mogelijk verzekeringen afgesloten. Mede door het toetreden van nieuwe bestuursleden is in 2022 de risicotelling in zijn geheel opnieuw uitgevoerd. In voorjaar 2023 zal de uitkomst daarvan worden besproken. Er wordt dan een nieuwe top 10 van risico's besproken binnen het bestuur en aangevuld met beheersmaatregelen..

Verhouding en opbrengsten van fondsenwerving

De Friese Milieu Federatie ontvangt uit fondsenwerving alleen indirecte middelen afkomstig van de Nationale Postcode Loterij via Stichting De Natuur- en Milieufederaties. Deze stichting ontvangt gelden die de Nationale Postcode Loterij aan de gezamenlijke milieufederaties beschikbaar stelt voor projecten. Deze opbrengsten zijn verantwoord in de jaarrekening. De Friese Milieu Federatie heeft om deze middelen te verkrijgen geen andere extra kosten gemaakt dan de kosten die samenhangen met de verantwoordingseisen van het CBF.

Al 25 jaar steun van de Postcode Loterij

Netwerkdirecteur Annie van de Pas verraste het team van de Postcode Loterij eind 2022 op hun kantoor om even stil te staan bij het jubileum.

De Natuur en Milieufederaties mogen al 25 jaar lang rekenen op de steun van de Nationale Postcode Loterij. De vaste jaarlijkse bijdrage van 2,25 miljoen euro maakt het mogelijk dat wij ons samen met 1.200 lokale initiatieven kunnen blijven inzetten voor mooie en duurzame provincies. De impact die we hiermee realiseren, was niet mogelijk geweest zonder deze hulp. Wij zijn de Postcode Loterij en alle deelnemers dan ook enorm dankbaar voor hun bijdrage.

Annie van de Pas, netwerkdirecteur van de Natuur en Milieufederaties: “De bijdrage van de Loterij is al 25 jaar een fundament voor de realisatie van vele mooie lokale projecten die wij in de 12 provincies kunnen realiseren en zorgt ook voor een belangrijke impuls voor landelijke projecten zoals Energietuinen en Plan Boom. Het is fantastisch dat we op deze manier in heel Nederland extra stappen kunnen zetten.”

Extra schenkingen

Naast de jaarlijkse bijdrage hebben de Natuur en Milieufederaties samen met Vogelbescherming Nederland, LandschappenNL, IVN Natuureducatie en SoortenNL in 2022 een extra schenking van 1,7 miljoen euro ontvangen om [groene vrijwilligers](#) te ondersteunen. Hiermee kunnen we ze nog beter helpen bij het vergroenen van hun eigen buurt. In februari 2023 kregen we nog meer goed nieuws: De Postcode Loterij gaat ons project [Boer&Buur met Natuur](#) ondersteunen met een bijdrage van 2 miljoen euro. Met dit initiatief stimuleren we groene boeren en actieve burens bij het versnellen van hun plannen en het wegnemen van belemmeringen.

- Bekijk [de video](#) waarin we laten zien hoe we met de hulp van de Postcode Loterij Nederland groener maken.
- Lees het interview met Hans van der Werf over wat de steun van de Postcode Loterij voor de Friese Milieu Federatie betekent.

[25 jaar Samen Sterk: Hans van der Werf over de Friese Milieu Federatie - Natuur en Milieufederaties](#)

Besteding

Het percentage van de middelen dat de Friese Milieu Federatie in 2022 besteed heeft aan haar doelstellingen ten opzichte van de baten bedroeg 100%. In de jaarrekening wordt de lastenverdeling nader beschreven. De kosten van beheer en administratie bedroegen in 2022 16,32% van de totale kosten. In 2021 was dit 15,11%. Het bestuur heeft een maximumpercentage vastgesteld van 25%.

Omzet 2022

In 2022 heeft de FMF een omzet gerealiseerd van € 1.348.131,-. Begroot was € 1.158.640,-. Dit heeft geresulteerd in heel veel activiteiten die we in samenwerking met onze netwerkpartners hebben uitgevoerd. De FMF was voor veel van deze projecten penvoerder, maar de uitvoering werd door andere partijen gedaan. Dit past bij onze ambitie om als netwerkorganisatie te functioneren. In de volgende tabel staat aangegeven hoe dit per thema verdeeld is en hoe de verhouding is tussen de diverse inkomstenbronnen.

Overzicht totale opbrengsten 2022				
	boekjaarsubsidie na indexatie	overige inkomsten	nationale postcode loterij/koepel nmfs	overheden
1. Klimaat en energie	€ 71.015,00	€ 21.538,32	€ 64.097,56	€ 114.302,53
2. Biodiversiteit en Natuur	€ 55.797,50	€ 65.790,53	€ 30.773,79	€ 141.861,63
3. Omgevingskwaliteit	€ 45.652,50	€ 65.726,77	€ 20.843,10	€ 82.693,78
4. Landbouw en Voedsel	€ 83.189,00	€ 34.943,50	€ 43.602,15	€ 176.150,57
5. Duurzaam Leven&Circulaire economie	€ 40.580,00	€ -	€ 7.494,59	€ 3.420,00
6. Netwerk en participatie	€ 106.522,50	€ 57.155,14	€ 11.515,58	€ -
Overige		€ 3.464,95		
Totalen	€ 402.756,50	€ 248.619,21	€ 178.326,77	€ 518.428,51

Overige relevante financiële gegevens en kengetallen (nog aanpassen)

Het werkkapitaal is gedaald van € 584.000,- in 2021 naar € 569.000,- in 2022. De liquiditeitsratio is van 2.8 in 2021 gedaald naar 2.0 in 2022. Voor de solvabiliteit geldt hetzelfde als voor de liquiditeit. De solvabiliteitsratio is van 65% gedaald naar 52%. De vermogensratio bedroeg in 2021 44%, deze is gestegen naar 60% in 2022. Ondanks de daling van enkele financiële kengetallen zijn ze uitstekend te noemen en voldoen ze ruimschoots aan de veelal gehanteerde normen. Voor verdere financiële informatie wordt verwezen naar de jaarrekening 2022.

4. Verantwoording

Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen

Vanaf 1 juli 2021 is de WBTR van kracht. Dit is een wettelijke verplichting voor verenigingen en stichtingen. De FMF heeft een stappenplan doorlopen en is tot de conclusie gekomen dat zij voldoet aan de eisen die worden gesteld.

Centraal Bureau Fondsenwerving

De Stichting Friese Milieu Federatie (FMF) bezit het keurmerk van het Centraal Bureau Fondsenverwerving (CBF). De FMF is daarmee formeel erkend als "goed doel", wat weer een van de voorwaarden is om in aanmerking te komen voor een bijdrage van de Nationale Postcode Loterij. Het doel van het keurmerk voor dergelijke instellingen is de donateurs ervan een zo groot mogelijke zekerheid te geven dat hun geld goed en doelmatig besteed wordt. Om voor het keurmerk in aanmerking te komen moeten de organisatie en bedrijfsvoering van de instelling aan hoge eisen voldoen.

Jaarlijks beoordeelt het CBF de organisatie aan de hand van de zeven onderdelen van het framework, dit zijn de verschillende hoofdstukken waarin de normen van de erkenningsregeling zijn onderverdeeld: Missie/maatschappelijke waarde, middelen, activiteiten/organisatie,

doelrealisatie, governance, verantwoording en belanghebbenden. In 2022 heeft de algehele hertoetsing plaatsgevonden. Geconstateerd werd dat de FMF voldoet aan de harde normen van de Erkenningsregeling voor goede doelen. De Erkenningsvergadering heeft besloten de Erkenning te continueren. Het is goed bij het lezen van het onderstaande in gedachten te houden dat de eisen van het CBF voor een deel toegespitst zijn op een ander soort instelling dan de FMF is.

Gedragcodes

De Friese Milieufederatie onderschrijft de volgende gedragscodes:

- De principes van de Code Goed Bestuur; die onderdeel vormen van de Erkenningsregeling Goede Doelen
- Richtlijn Financieel Beheer Goede Doelen
- Professionele gedragscodes Natuur en Milieufederaties
- Gedragscode Gegevensbescherming
- Gedragscode Integriteit

Het Bestuur en de Raad van Toezicht van de Friese Milieu Federatie onderschrijven de volgende principes:

1. Binnen de instelling dient de functie 'toezicht houden' (vaststellen of goedkeuren van plannen, en het kritisch volgen van de organisatie en haar resultaten) duidelijk te zijn gescheiden van het 'besturen' dan wel van de 'uitvoering'.
2. De instelling dient continu te werken aan een optimale besteding van middelen, zodat effectief en doelmatig gewerkt wordt aan het realiseren van de doelstelling.
3. De instelling streeft naar optimale relaties met belanghebbenden, met gerichte aandacht voor de informatieverschaffing en de inname en verwerking van wensen, vragen en klachten.

Functiescheiding tussen toezicht en uitvoering

Bij de Friese Milieu Federatie is de functiescheiding geregeld door in de statuten de toezichtfunctie bij de Raad van Toezicht te leggen. De Raad van Toezicht houdt toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in de Stichting. Het bestuur is belast met het besturen van de stichting en heeft de eindverantwoordelijkheid voor de (dagelijkse) leiding en de uitvoering van haar programma's en activiteiten.

Het bestuur heeft een Directiestatuut vastgelegd, deze is geactualiseerd op 24 oktober 2016. Daarmee krijgt de directeur volmacht om namens het bestuur de dagelijkse leiding over de stichting te voeren. Het Directiestatuut is in 2022 geëvalueerd. Besloten werd om geen aanpassingen door te voeren.

Optimale besteding van de financiële middelen

De stichting Friese Milieu Federatie heeft ten doel het behoud en de verbetering van de kwaliteit van de natuur, het milieu en het landschap en het bevorderen van duurzame ontwikkeling in het bijzonder in de provincie Fryslân, alles in de meest ruime zin.

De Friese Milieu Federatie heeft in de afgelopen jaren voortdurend gewerkt aan verbetering van de projectmatige aanpak van haar werkzaamheden. Alle activiteiten zijn gericht op het realiseren van de doelstelling van de Milieufederatie.

De organisatie streeft naar een verantwoorde verhouding tussen productiviteit en overhead. Als referentiepunten hanteren we overheadgemiddelden van vergelijkbare goede doelenorganisaties. Het bestuur heeft een maximumpercentage vastgesteld van 25% beheer- en administratiekosten. De kosten van beheer en administratie zijn in 2022 16,32% van de totale kosten.

Streven naar optimale relaties met belanghebbenden

De Friese Milieu Federatie ondersteunt mensen en organisaties, die zich actief inzetten voor hun eigen leefomgeving. Zij vervult de functie van vraagbaak, aanspreekpunt en coördinator van lokale activiteiten in Fryslân. Zij beschikt daarvoor over een breed netwerk aan contacten, die bij deze ondersteuning van dienst kunnen zijn.

Gerelateerd aan de doelstelling van de milieufederatie zijn belanghebbenden:

1. plaatselijke groepen en individuen, die zich inzetten voor natuur, milieu en landschap in Fryslân;
2. beleidsmakers en beslissers in openbaar bestuur en bedrijfsleven, die invloed uitoefenen op het terrein van natuur, milieu en landschap in Fryslân;
3. samenwerkingspartners.

Mogelijkheid inbreng belanghebbenden

Eenieder is vrij om inbreng te leveren en te reageren op onze activiteiten en het te voeren of gevoerde strategische en inhoudelijke beleid. Dat kan op verschillende manieren, maar de website is daarvoor een goed platform. Meninge, opvattingen of reacties worden zeer op prijs gesteld en worden in de reguliere werkprocessen van beleidsvorming en uitvoering meegenomen.

Tot slot bestaat er voor belanghebbenden de mogelijkheid om een klacht in te dienen bij de milieufederatie, als zij het bijvoorbeeld niet eens zijn met de uitvoering van activiteiten of constateren dat er sprake is van inconsistentie van beleid. Voor een correcte verwerking van de klachten is een Klachtenprocedure Friese Milieu Federatie ontwikkeld.

Doelstellingen van deze procedure zijn:

1. Klachten afhandelen op een vooraf vastgestelde eenduidige wijze, om de servicegraad naar de aangesloten organisaties, relaties, partners en geïnteresseerden te bewaken.

2. Ten behoeve van bestuur en/of management inzicht verschaffen in het totale aantal, de soort en de ernst van klachten om zo, waar nodig en mogelijk, te komen tot aanbevelingen om werkprocessen of de inhoudelijke koers aan te passen of te wijzigen.

Toekomst

De FMF staat er op dit moment financieel maar ook organisatorisch en inhoudelijk goed voor. De meerjarige provinciale boekjaarsubsidie is tot en met jaar 2024 gegarandeerd. Ook is er een meerjarige overeenkomst gesloten met de Nationale Postcode Loterij. De FMF is volop op koers om haar doelen zoals gesteld in de Meerjarenvisie 2021 – 2024 te realiseren.

